

סוכה ברשות הרבים

נפסק בשו"ע או"ח סימן תרל"ז סעיף ג' "סוכה גולה כשירה כיצד אם תקף על חיבור והוציאו מסוכתו וגולה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת" ומסביר המשגיב "דכל המחובר בקרקע הרי הוא כקרקע והרי הוא בחזקת בעלה הראשונים וכשאלה דמיה לדידיה". מוסיף הרמ"א "מיהו לכתחילה לא ישב אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו וכן לא יעשה סוכה לכתחילה בקרקע של חבירו שלא מדעתו וכן בקרקע שהיא של רבים מיהו בדיעבד יצא".

וכתב המג"א (שם) להעיר צ"ע שנהגו קצת לעשות סוכה ברה"ר, ואת"ל דכל ישראל מוחלץ מ"מ יש לעכו"ם חלק בהם והם אינם מוחלים, ואפילו לשיטת שגזל עכו"ם מותר במבואר ביראים שאין זה נקרא לכס, ומשו"כ המג"א מסיק שאף סוכה כשירה בדיעבד מ"מ לא יברך ע"ז דהוא ברכה לבטלה. אולם הא"ר מסיק דאין זה נחשב ברכה לבטלה, וע"כ אם אין לו אחרת מותר לברך עליה וכן מצדד ב"ש מאמר מרדכי להקל, הביאור הלכה (שם) מאריך בענין זה ובסו"ד כותב "סוף דבר הנוהגין להקל בזה אין למחות בידן כי רבו המתירין, עוד נ"ל דאם ראינו לחמירי שלא לעשות אפילו סמוך לפתח ביתו יצא לקול מכל וכו", בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"א סימן קכ"ד) כתב דרחוב שלפני הבית הם שלו ולא נקרא רשות הרבים וכעין זה כתב הפמ"ג, ובפרט אם יש להם רשיון משר העיר שיש להם רשות לעשות עירובין וסוכות אין לפקפק בה.

בתוספתא ב"ק סוף פרק ו' מובא "כגון אלו המסככין על פתחי חניותיהן ברה"ר בחג אעפ"י שיש להם רשות ובא אחד והוזק בהם חייבו", ומבאר המג"א שיש להם רשות צ"ל שכן לב ב"ד מתנה שמותר לעשות סוכה ברה"ר, וא"כ יש ללמוד שגם עתה העושים סוכה ברה"ר אין בהם משום גזל. ב"ש מקור חיים מעיר שדבריו סותרים למש"כ בשו"ע שאין היתר לעשות סוכה ברה"ר; וכתבו האחרונים לתרץ דמש"כ המג"א לתמוה על הנהגים לעשות סוכה ברה"ר שהרי לכל העולם יש חלק ברה"ר מדובר שעושה סוכה במקום שממש מעבר לכולם וכפי שהביא מחו"מ סימן קס"ב סעיף א' שנפסק מבואות המפולשים לדרך עיר אחרת ובקשו בני העיר לסתמם בני העיר מעכבים עליהם, ומבאר המחצית השקל שכל בני העולם יכולים למחות, וא"כ לא מדובר כשעושה על פתח ביתו כמש"כ בתוספתא שמשכך על פתח החנות, משא"כ אם עושה סוכה בשוק שהוא מקום הילוך לרבים וע"כ מעיר המג"א שאין מחילה מצד העכו"ם.

ב"ש ערוך השלחן סימן תרל"ז סעיף ה' כתב וז"ל "וכן בקרקע של רבים לא יעשה השנה דמי יוכל לתת רשות, מיהו בחצרות ביהכניסין נהנו לעשות דודאי ניהא להו לרבים שישראל יקיימו מצות סוכה, ומ"מ ברה"ר לא יעשו ואם עשה עשו יוצאין ומברכין עליה וכן אם אשתו של אדם נתנת רשות לאחר לעשות סוכה בחצירו יכול לישב ולעשות דמסתמא גם רצון בעלה הוא כן.

והנה בזמן עליית עזרא לא"י עשו סוכות ונאמר בנחמיה ח' ט"ז "ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלוקים וברחוב שער המים", ותמה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק סימן קכ"ו וב"ש החיים למהר"ש קלוגר סימן תרל"ז דלכאורה זה סתירה לדברי הרמ"א שכתוב דפסוק שעשו סוכות בחצירות וברחוב שער המים שזה רה"ר גמורה ולדעת המג"א כיצד קיימו מצות סוכה? וצ"ל שעזרא בעלותו לארץ התנה במפורש שהיה אפשרות וזכות לבנות סוכה ברה"ר וכשנכנסו לארץ חלה החזקה באופן שלא יהיה אפשרות להתנגד לבניית הסוכות, וכן משמע בתוספתא ב"ק פ"ו שמואב שם שתנאי ב"ד שהיו מסככין ברה"ר ותנאי זה התנו בימי עזרא שיוכלו לעשות סוכות ברה"ר, וגם שמאחר ועזרא עלה ברשיון כורש הרי שמתחילה קבל מהם הזכות

מרון הגר"נ קרליץ שליט"א

רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

עניני סוכה גזולה

א. סוכת חג בחצר משותפת, אין צריך לשאול רשות מהשכנים, ואף לעכב אינם יכולים דזהו השימוש שותפות בהחצר, וזולת אם יש טענה שחבירו רוצה לבנות שם סוכתו.
ב. ולבנות סוכה ברשות הרבים הסמוך לביתו, עיין במ"ב (סי' תרל"ז סק"י) שנוטה להקל ולברך עליה, ושם איירי בחוף לארץ אצל גויים, וכל שכן בארץ ישראל אצל יהודים שגם הם חייבים במצות סוכה, ואין צריך לבקש רשות מהעירייה לזה, ובלבד שיבנה את הסוכה בצד שישראל מקום לבני רשות הרבים לעבור שם, ולא תפריע להם הסוכה לעבור שם אף שמצמצם את הדרך, אין זה סיבה שלא לבנות סוכה, שהרי כולם מצווים לבנות סוכה.
ג. קנים הגדלים על גדות הנהרות, והעירייה מקפדת שלא יקחו משם, אם הטעם שלהם הוא משום חזות העיר א"כ בעצם הוא קפידא ציבורית, אלא שהם הפה המדבר בעד הציבור. ולפ"ז אף אם יסתדר לקבל מהם אישור לאו שפיר דמי, והעירייה אינה בעלים להפסיד את העיר.
ד. בשוק יש הרבה סכך גזול, יש לדון כל מקרה לגופו, ומ"מ בדברים הניכרים שדברי אמת הם שאינם גזולים, אין צריך לחוש, והכל לפי הענין.
ה. ניהא ליה לאנייש דליעבד מצוה בממוניה, מ"מ להכנס לסוכת חבירו בלא רשות, מי אמר שזה לא מפריע לו לאכול או לישון, ואם מפריע לו א"כ לא ניהא ליה. (חוט שני הלי' סוכה)

מהב"ע בסוכה גזולה

לבגמ' בסוכה ל"א ע"א, מייתי דעת רבנן דסוכה גזולה באופן שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו כשרה, כיון שקרקע אינה נגזלת, והו"ל כשאלה שיוצא בה ידי"ח לשיטת רבנן, והקי' הראשונים הא מ"מ לאו דלא תגזול איכא אפילו בקרקע, וכן מבואר ברמב"ם (פ"ו מגניבה ה"א) דיש בזה לאו דלא תגזול, וא"כ יש כאן מצוה הבאה בעבירה ואין יוצא בה ידי"ח, (ומתוסי' ריש איהוה נשך (סי"א ע"א ד"ה אלא) משמע דלאו נמי ליכא בקרקע, ותיירצו הראשונים דהואיל ולא קני ליה כלל וברשותי דמרי' איתא ואין המצוה מוציאתה מרשות הבעלים לא חשיבא מהב"ע. ודבריהם צ"ב דמה איכפ"ל דלא קנאו בגזילה זו, מ"מ בכל ביאה וביאה שלו שם קעביד איסורא ולמה לא הוה מהב"ע, ומ"מ חזינא מדבריהם דכל היצא דאיכא עבירה אבל אין עבירה בעצם החפץ של המכוח אלא ההשתמשות שלו אסורה, אבל עצם החפץ לא מקבל שם עבירה (שם גזילה) ליכא דינא דמהב"ע, ודו"ק.

(הערות במסכת סוכה ל"א ע"א)

לע"נ רבינו יוסף שלום בן אברהם זיע"א

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלהנן פרץ

איסורי הנאה

הסתפקתי לעניין מי גזול איסורי הנאה וסיכך בהם את סוכתו, שקרי יך ראשונים הסוכים שאין גזול באיסורי הנאה וכן הוא דעת הה"ן נדרים פ"ג. ואולי דעת הרי"ב פ. אמור מעתה שלא היה איסור גזל. כנס, מאידך אפשר ואין זה שלו כי אף שאין גזל באיסורי הנאה מ"מ גם אין צעלות באיסורי הנאה, ובגמרא מזכיר כי צסוכה צענין לכס.

שאלה

ואף כי סוכה שאולה כשרה והיא גמרא ערוכה דילפינן מהאזוה, מ"מ בשאלה יש לו בעלות שהיא קנויה לו להשתמשות וזכאי הוא לעשות בה כל ימי שאלתו וכן כתב החזו"א, אבל איסורי הנאה אלו כיוון שאינם שלו ואין לו רשות להשתמש בהם שמהל לא הוי לכס.

כיתות

עוד זיה, הרי איסורי הנאה כיתותי מכתת שיעורם, וזפירוש עניין זה של מכתת שיעורם נחלקו דבותינו, יך אומרים שגדר כיתותי שדנכר כמי שאינו וזכאילו מתאפס ונאכד מהעולם, אבל מלשונותיהם של ראשונים למדנו שגדר כיתותי הוא שדנכר חתוך לתחיות קטנות אבל קיים, אמור מעתה שאפשר כי סכך זה פסול משום שאינו קיים ונאכד כי חתוך הוא נאכד כמו ירקות סתהיבצו וכמו שפנל ממקומו דמי. וראה בדיון סכך של איסורי הנאה בשו"ת שאגת אריה.

רשות הרבים

אלו הבונים סוכה על המדרכות ומפריעים למעבר הרבים, אף כי מעיקר הדיון הסוכה כשרה שהרי קרקע אינה נגזלת, מ"מ ראה מה שכתב ביה"ל סי' תרל"ז שמי"מ מעשה גזולה יך בזה ואף כי קרקע אינה נגזלת מ"מ איסור גזל יך בזה. ואף אם אנשי העירייה מסכימים לזה, אפשר והסקמתם לא מועילה מאומה כי לדעתו אין להם דין של ז' טובי העיר וראה בזה שו"ת מהר"ם אלשיך סי' מ"ט ובהגהת הגר"א חושן משפט סי' ב' סק"ט וזכורלמי במגילה פרק ג' ובפני משא שם, כי גדר ז' טובי העיר היינו כאלף המוחם רבים עליהם, אבל של ירושלים המוחם קהל מעורב ואף כאלו שאינם בני ציית גם המחלחלים נעשה על פי חוקים שלא נמאלו כספר תורני, ומסופקני גם לגבי ראשי עיריות שכולם שומרי תורה מגדולם ועד קטנם. ומשום כך סוכה על גבי מדרכה כריך שדרכים העובדים שם לא יקפידו ואם יקפידו מקום חשוב שפיר דמי.

דל מהכא

יך לשאול על כל זה לו הייתה קרקע נגזלת, מדוע הסוכה פסולה. והרי הקרקע והסכך שהם הסוכה צעיקר נמאלו כחוסם ונהנה צלילה, ואף אם תחשוב שאין לו קרקע מ"מ הרי צסוכה כשרה נמאלו. אכר מוכח מזה שאוכה לריכה גם קרקע ונפקא מינה לעניין סוכה מרחפת כמו כן נפקא מינה לעניין מי שפרס שטיחים האם יך להם דין של איסור הנאה מהסוכה ומנוי סוכה, המבואר בסיומן תרל"ח שלא להגות מעצי סוכה וכן נפקא מינה אם שם שטיחים שם עצמם איסורי הנאה האם נחשב לו שלא דווקא על קרקע סוכה. כנס לעניין ספק זה האחרון אפשר לומר דל מהכא וסוכתו כשרה.

להתיישב בירושלים וממילא שוב אין לגוים כל חלק וזכות בירושלים דעזרא קיבל את הזכות הזאת ולכן אין בבניית סוכות חשש של גזל ולא דומה לסוכה ברה"ר בכל העולם שיש בזה חשש גזל. (עיי בפירוש המלבי"ם שם.) וכ"כ לתרץ ב"ש הדרש והעיון ויקרא מאמר רני"ג ומדיק זאת מדברי הפמ"ג בסימן תרל"ז כשיש רשות ממושל העיר לבנות סוכות ברה"ר מוקל וכשעלו לא"י ברשות כורש שהיה אז מושל בארץ הרשה להם להתיישב בירושלים וגם לעשות סוכות ברחוב, וכ"כ בשו"ת ערוגת הבושם (גרניולד) או"ח סימן ק"צ.

בשו"ת יד אפרים סימן ט"ו כתב להעיר עמש"כ הרמ"א שלא יעשה סוכה בקרקע שהיא של רבים, דלכאורה משמע שסוכה ברשות הרבים יש מצוה בעשייתה וכפי שמואב ברשב"א ב"ק דף ס"ב - רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהיא רשות דמצוה, ומיהו לא כל מוציא ברשות דמצוה פטור דאילו עשה סוכה דמצוה על פתח ביתו מבחוץ והזקק חייב. ומשמע שעשיית סוכה ברה"ר נחשב כמוציא ברשות מצוה וכפי שמפרש הפני משה בירושלמי סוכה פ"ג ה"א "כלומר מפני שהיא ברשות מצוה עושין ברה"ר; ומתוך שבהלכה זו יש להבדיל בין א"י לחו"ל הרמ"א והמג"א מדברים על חו"ל שם יש מקום לומר כדברי המג"א כיון שיש לנכרים חלק בהם אסור לעשות סוכה לכתחילה לעשות סוכה ברה"ר.

וכן כתב בחידושי חתם סופר לסוכה דף ל"א ובהגהותיו לשי"ע או"ח סימן תרל"ז, דמש"כ הרמ"א והמג"א מדובר על חו"ל שם יש מקום לדברי המג"א כיון שיש לנכרים חלק והם לא מוחלים, אבל בארץ ישראל בודאי ישראל מוחלץ זה לזה ע"כ יש להתיר סוכה ברה"ר גם לכתחילה. (עיי בב"ז בשו"ת דברי מלכאל חלק ג' סימן ל' שו"ת אחיעזר ח"ב, יור"ד סימן מ"ז שו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן שס"ט שו"ת מגן שאול סימן ק"ג שו"ת שואל ומשיב קמא ח"ג סימן ר"ח שו"ת תירוש ויצהר סימן ק"ז אות י"ט ושו"ת משנה הלכות ח"ד ויהיה רש"י סימן ק"ז אות י"ט ושו"ת בג' הליכות שלמה למרן הגר"ש"ו אויערבאך צ"ל עניני חג הסוכות פרק שביעי אות י"א וז"ל "אם אין לו מקום בביתו רשאי להקים הסוכה ברה"ר אם נתנו פרנסי העיר רשותם אף יזחר שלא יפריע להילוך הרבים". ועין זה כתב בהגהות מקור חיים סימן תרל"ז דאם מיק לרבים בב"ג לא התנו ב"ד להשתמש בסוכות ברה"ר. (עיי ערוך לנר סוכה דף ל"א).

ה
מכון ירושלים

הופיע

יד דוד

על מסכתות

נדרים נזיר וסוטה

להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל

יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם

מקורות וצייונים

עקרי הענין

נאמר במסכת סוכה כז ע"ב תניא רבי אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו [ולומר בסוכה שאלה], דכתיב דברים טו טו ג' (הסוכות תעשה לך) – והכמים אומרים אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב ויקרא כג מב "כל האזרח בישראל ישבו בסוכת", מלמד שכל ישראל ראויין לשבת בסוכה ורובן האי לך אמר דרשי ביה מיבעי להו למעוטי גזולה, והלכה כחכמים שיומאים יד חובה בסוכה שאולה טור ושו"ע סי' תרלו.

בטעם דעת חכמים פירש רש"י שמהפסוק "כל האזרח ישבו בסוכת", משמע שלכל ישראל תהיה סוכה אחת שישבו בה, בזה אחר זה, ולא יכול להיות שהסוכה תהיה שייכת לכולם, שהרי לא יהיה שווי של פרוטה לכל אחד ואחד, אלא על ידי שאלה". הרמ"ן כתב יב ע"ב ד"ה דמיכ"ע על דברי רש"י בשם התוספות ש ד"ה כל שרש"י לא היה צריך לכתוב את הטעם הזה, והיה יכול ללמוד דין זה ממה שנאמר 'לך' לגבי סוכה, משמע שהסוכה תהיה של דין ולא של שותפות, ולכן על כרחך מכן שהתרחבה סוכה אחת לכל ישראל משמע שלא דורשים 'לך' למעוטי שאולה, ומשום כך לומים שהפסוק 'לך' ממעט סוכה גדולה. ומיישב הר"ן שאפשר לומר שותוצרך רש"י לומר כן, כדי שלא נעמיד את הריבוי של "כל האזרח" לרבות שותפות, ואת המיעוט "לך" למעט שאולה.

הריב"ב כתב סי' שמו שנראה לו ברור שבין לרש"י ובין להר"ן בסוכה לתוספות, כיוון שיוצאים בסוכה שאולה כל שכן שיוצאים בסוכה בשל שותפים, שהרי סוכה של שותפים עדיפה מסוכה שכולה שאולה שהיא חלק ממנה שייכת לו לגמרי, והחלק השני הוא שאול, אצלו, שהרי על מנת כן הם נשתתפו, שכל אחד מהם ישתמש בה, והוסף שם "ועוד שותף לא מצי אסר לחבירו בו (גדרים מז ע"ב) ומשאלו מצי אסר וערכין כאי ע"א גבי הקידוש שבסיר", ואי אפשר בשום פנים לומר שבשאלה יוצאין (וכישר שותפין לא יקדישו והאריך בדבר).

אין יוצאים ידי חובה בסוכה גזולה, כמבאר בגמרא שם שחכמים סוברים שבין שנאמר (דברים טו יג) (ה סוכות תעשה לך) וירושם י"ז למעוטי גזולה ולכן אדם שגזול סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה, וישב בה, לא יצא ידי חובתו. טור ושו"ע שם ע"פ המבאר ביראש סוכה סוכים שאף שאין יוצאים בסוכה שאולה, מ"מ הם מודים לרבי אליעזר שאין יוצאים בסוכה גזולה. ופירש רש"י שם, שכתב שבאופן זה הסוכה עצמה נגזלת שהרי אינה מחוברת לקרקע ואין גילו לתחזיר אותה אלא כמו שהיא בנויה, שאין כאן משום תקנת השבים, שהרי לא טרח עליה לננותה ולא הוציא עליה יציאות. ועיין שם שכתב רש"י דלא משכחת סוכה גזולה אלא כשגזול סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה, כיון שאם הוא תקף בחבירו והוציאו מסוכתו יצא ידי חובה בסוכה זו כיון קרי'ל קרקע אינה נגזלת ואילו גזול עצים וסיכך בהם אין לו עליו אלא דמי עצים אפילו לא שינה בהם שום דבר ורוצה בהם בדיעבד, וכדלקמן. ומ"כ אם גזול עצים וסיכך בהם אין זו לא גזולה ולא שאולה לקנותה בשויעבד ושנינו ושינו השם מצד משום תקנת השבים אין זו צריך לסתור בנינו אלא חיזור דמי.

אדם שתקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה, יצא ידי חובה, שאין להתקלה נגזלת שיש ע"ש. וככתב הרמ"א שאף שהוא יצא ידי חובתו, מ"מ לכתחלה לא יושב בה אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו, וכל שכן שאסור לו לשבת בסוכת חבירו אם דעתו לגזולה, וכמו כן לא יעשה אדם את סוכתו לכתחלה בקרקע של חבירו שלא מדעתו, ולא בקרקע שהיא של רבים רמ"א שם בשם הגהות שאש"י ואור ודוע ורמ"מ בדיעבד יצא. אך ידי חובתו. וכמו כן אי יצצצו יהודים את הסכך בעצמם, אלא יקנו אותם מעוברי סוכים, שכל דבר גזול אין לעשות ממנו סוכה לכתחלה וארמ"א שם סי' תרלו סעיף ג בשם המהר"ל.

אדם שגזול עצים ועשה מהם סוכה, אף על פי שלא חיבר אותם ולא שינה בהם כלום, יצא ידי חובה כיון שסוכתו איננה לא גזולה ולא שאולה, כיון שקנה אותם בשינוי מעשה ושנינו הישג. ותיקנו חכמים שאינו צריך לסתור ולפרק את סוכתו, והוא חייב לשלם לבעל העצים את דמי שווי העצים בלבד. תקנה זו נקראת 'תקנת השבים', או 'תקנת מריש' רמב"ם בפרק ה' הכ"ה (טור ושו"ע שם סי' תרלו ע"פ הגמרא שם לא ע"א, שהגול עצים וסיכך מהם אף על פי שלא חיברם ולא שינה בהם כלום יצא שעשו חכמים תקנה 'תקנת מריש' שלא ישלם אלא דמי עצים בלבד.

י"א שאדם שגזול עצים וסיכך בהם ואינו רוצה לשלם את שווים למוכר, סוכתו נחשבת כסוכה גזולה, ואינו יוצא ידי חובה בעל העיטור הא' סוכה פ"ז ע"ד, שהוא בטור וברמ"א שם. וכתב הב"י שם שאפשר היה לומר שאף רש"י גם הוא מודה לבעל העיטור שמה שאמרו שאין בה משום גזולה, אינו אלא כשאוה ורצה לתת את דמיה שבאופן זה התיקנו חכמים את תקנת מריש מפני תקנת השבים, אבל כשאינו רוצה ליתן דמיה לא התיקנו בלום והגמירא את הדין על דין תורה שהיא גזולה, אך מ"מ מכן שלא מרש"י סוכה גזולה אלא רק בגזול סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה, משמע ודבריה ליה דאפילו באינו רוצה ליתן דמיה אין לה דין גזולה, ולענין זה שהוא יוצא בה ידי חובתו דכיון דתיקנו רבנן תקנת מריש דמיים הוא חיביב לו ולא עצים, וזה דעת רבינו הטור שכתב ובעל העיטור כתב, שנראה שבא לחלוק עם רש"י דאם כן לא הוא הייה צריך לכתוב ויכתב בעל העיטור.

הבונה סוכה בחצרו של חבירו מדעתו, ואחר כך בא חבירו ותקפו והוציאו מסוכתו, הרי זו סוכה גזולה, כיון שאינה עומדת ברשותו של הבונה, לא יצא בה שאף על פי שאין קרקע נגזלת, אין זה אלא

הרב נחום זאב רוזנשטיין

בקרקע, שהיא בחזקת בעליה עומדת, ולכן אינה נגזלת, ואין כאן תקנת השבים, הואיל ולא טרח בה ולא הוציא עליה הוצאות חוסי סוכה לא ע"א ד"ה אבל. רמ"א בשרש"י אור"ח סי' תרלו סעיף ג, ועיי"ש במב"א סי"ק ז, ועי' אומרים הדין כשנבנה שלא מדעתו של בעל החצר, שאילו בנה מרצתו הרי הובק עומד ברשות הבעלים והוא בכלל קרקע שאינה נגזלת מר"א שם לדעת הגהות אש"י סוכה שם שגורס שלא מדעתו, וכך הגיה הב"ח בתוס' שם.

הקנה סוכה גזולה בקנין שותקנו חכמים, משום תקנת השבים, אף על פי שהם התורה לא קנהו, יוצא בה ידי חובת ישיבה בסוכה מן התורה חוסי' סוכה לו ע"ב ד"ה שנינו, ע"פ גמ' שם לא א בהאי א סכתא, וכן אילו היה קונה ערבה בשינוי החזור בלרייתו מדרבנן, היה יוצא בה ידי חובתו בנטייל לולב מן התורה חוסי' שם, אלא שכתבו שאף מדרבנן אינו קונה. ועיין שו"ת דעק"א סי' רכב שהוכיח מהחוסי' בערבה שבקנין דרבנן אינו יוצא, וצ"ב שהרי אה"כ דחו החוסי' ע"פ הגמ' בסוכה גזולה והסיקו שאף מדרבנן לא קנה.

המנחת חינוך מצוה שס"ה אות ט' סובר שהאוכל בסוכה גזולה שהיינו אדם שגזול סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה, ואכל בה, אין אומרים שהמצוה שהוא קיים היא מצוה הבאה בעבירה, משום שאין חיוב בשאר הימים לאכול בסוכה ורק אם הוא אוכל הוא מוכרח לאכול בסוכה ועיין בשו"ת דובב מאשרים (ח"ג סי' עז אות ב) שהביא שהקשו על המנחת חינוך שא"כ לפי זו מרוע לגבי רכזה שמבאר בש"ס ב"ק דף צ"ז ע"א שאם גזל חטיף וטמנה וכו' כשמוכר על הפרשת הלה חשיב כמבאץ, ועיין שם מה שייש"ב. וזה לשונו של המנחת חינוך "הנה נראה הא דבמצוה הבאה בעבירה אינו יוצא ידי חובה, הטעם הדק"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו שניגזר יעשה קטיגור עיין ר"ע פרק לולב הגזול ואני ה"ו שגזול גזול בעולה. והנה משום זה היה לומר דלא יצא ידי המצוה כי זה אינו כלל דלא ביהא יחברך, וא"כ לא קיים המצוה וזה שפיר במצוה חיובית כיון דלא יצא ידי חובת המצוה, ממילא לא עשה המצוה ויבטל המצוה כי זה הוה תליא, כמו שנתבאר. אבל במצוות שאינם חיובית כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג אם הם באים בעבירה אמה, דלא קיים רצון הבורא ברזן הוא כי זה רצונו יחברך, אבל מ"מ לא ביטל המצוה רק דלא קיים והיה ליה כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא ביטל ולא קיים, הכי נמי נתיי דלא קיים המצוה כי לא לרצון לפניו בזה, אבל מ"מ לא ביטל ולא נזכל לדון אותו כמו שאוכל חזין לסוכה, או שולבש בגד בלא ציצית, רק הוא כמו שאינו עושה המצוה כלל והולך בלא בגד, או שאינו אוכל כלל כי באמת הוא לובש ציצית ואוכל בסוכה אך שאינו לרצון לפניו יחברך, הוה ליה כמאילו לא קיים המצוה, אבל לא נזכל לדון אותו כאלו ביה המצוה, כיון דמ"מ עושה המצוה ליה ויחברך:ויש"ב גם כן נפקא מינה לדידע כי אם אינו רוצה לאכול בסוכה ואוכל חזין לסוכה או לובש בגד ז' כנפות ואינו רוצה להטיל בו ציצית כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מצוות עשה, אבל בני האי גזונא דהיה ליה כמי שאינו לובש כלל או אינו אוכל א"כ אין כופין אותו אם רצה לאכול בסוכה כזו כיון דאינו מבטל המצוה, וכל זה היה לרלי שהתורה הייתה היגלה פוסלת את הישיבה בסוכה גזולה, אבל כיון שהתורה פסלה היתה פוסלת את הישיבה הוה ליה כמי שסיכך בסכך פסול שאין גידולו מן הארץ, או מקבל טומאה דלאו סוכה כלל, ואם אוכל הוה ליה כמי שאוכל בבית חוץ להתורה גזרה דרוו לא הוי סוכה כלל, א"כ נראה דמי שצוה המצוה בעבירה, נתיי דבתג אם ישב בסוכה כזו לא קיים המצוה, אבל שאל באמת ענה התורה גילהה גזולו פסול א"כ היה ליה כאלו ביטל עושה כמו שאוכל בבית, לכן כתנת התורה לך למעוטי גזול גבי סוכה וגבי ציצית כך נראה לעניתי דעתי. עכ"ל המנחת חינוך.

עוד התספק המנחת חינוך שם באדם שגזול דפנות של הסוכה בשבת של סוכות, אם הוא יוצא בסוכה זו ידי חובה, משום שלענין שבת דפנות ותנאים למקום דין ורשות היחיד אפילו אם דפנות גזולים, ומינו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה דופן סיכך על מבוי ישש לו לחו או על פסי בריאות, ומבואר שם בסוגיא דמגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה. ומבאר שם ב"ר, ובראשונים שאף שיש גזירת הכתוב לדתי ומבוי לא הוי דופן לסוכה, מ"מ אי אפשר שם יתירו להצאין, וכיון דמתירים לשבת מתייר לסוכה, וא"כ הכי נמי כאן, אף שהתורה פסלה דופן גזול, והוה ליה כאלו אינו דופן, מ"מ כאן דלענין שבת הוי רשות היחיד אפילו בדפנות גזולים הוי דופן לענין סוכה כמו בכל הדפנות שמן התורה אינו דופן בסוכה, מ"מ בשבת שבתוך החג הוי דופן, א"כ כאן נמי יוצא בה. ומלמקנתו שאינו יוצא בה ידי חובה ודיל' ישבו ארתי שוה שעות דבאמת מינו ארמינן לשויה דופן אף דלא הוי דופן בשום ענין, סיכין דלענין שבת הוי דופן אי אפשר לומר דלענין סוכה לא ליהוי דופן מחמת מבוי, אבל לא ארמינן לשויה לאיש הוה דופן, דבאמת האי הוי דופן גמור לענין שבת, וגם לענין סוכה הוציא בה ואם הגזול מוחל להגזלן גם הוא יוצא בה ולומר מגו דהוי דופן לאיש ידוע דהיינו להגזול יהיה דופן גם להגזלן, זה לא מעניו דלא מעניו מינו רק לשויה. דופן דבר שאינו דופן, אבל לשויה דופן לאיש ידוע שאינו אצלו דופן לא שייך זה, עכ"ל. ועיי"ש סיים א"כ לכאורה גם זה צריך טעם למה לא גם ככה"ג כיון דלהגזלן הוי דופן לענין שבת הוי אצלו ג"כ דופן לענין סוכה. עכ"ל.

עוד מחדש המנחת חינוך סכך הגזול נחשב כאילו הוא אויר, ואינו יכול להכשיי כלל, ולכן אם היה אויר שלשה פסחים הן מן הצד והן באמצע, הסוכה פסולה, אף אם הא הנייה שם סכך גזול וזה לשונו כיון דבלאו הסככה היה הסוכה פסולה דאדיר סוכה פסולה בשלשה ובאתה להכשיי ע"י סכך זה הגזול והוה ליה מצוה הבאה בעבירה המצוה של סוכה באה ע"י העבירה דאי לאו העבירה לא היה לו סוכה כלל' עכ"ל ע"ש שהאריך.

מעשה

עורך הרב הלל מן

ההידור לקחת ד' מינים 'שלך'

חג הסוכות הלך והתקרב, ובכל העיר ברדיטשוב אין אפילו סט אחד מושלם של ארבעת המינים לקיים בו את המצווה. יכול הדרסים היה בעיית השנה, ובשל כך אין הדרסים עבור הצדיק, רבי לוי יצחק, ואין אף סט אחד מושלם אף לאחר מיהודי העיר.

רבי לוי יצחק נעצב על ליבו, וכלל שמחקריבים ימי החג, מעמיק צערו. שליחים נפרצו בכל הסביבה. ביקרו בכל השווקים, חיזרו על כל בתי התורמים באיזור, ארכו בדרכים, אולי יתקלו ביהודי הנושא עימו סט ארבעת המינים מהודרים את הסוכה.

האמצעים לאורך שנה פרי, נמצא יהודי שהיה בדרכו לביחו, ובדיו, משם לא יאמנן: סט מושלם מודור. ולא זו בלבד, ברשותו של היהודי מלבד הדרסים גם אחרוני, ולובל ועובתו. מי היה מפלה על דעתו

מציאה מושלמת ונפלאה כזו?

בשמהלך הגזילה ביקשו השליחים מהיהודי למכור להם את הסט. הציעו לו מחיר גבוה ומפתה. אולם היהודי מסרב. על הסט המושלם היה עבד זמן רב, והוא אינו למכירה. שלו הוא. גם הוא יהודי המחוייב בנפילת ארבעת המינים.

לא הועילו הצביות ותחנונים. השליחים ניסו לבקשו שיואיל לפחות להתעכב בברדיצ'וב ולהשות עימם כמיני חג הסוכות, כדי שיוכלו גם בני העיר לברך ולהוציא ידו. חובת המצווה כזבת הסט היחיד שבדור. היהודי לא נאות. מתנגעו עליו לא שפחה ואל לזיוו. זה זמן רב שעמדו מביתו וברעתו לתגוב בחיק משפחתו. אך בני ברדיצ'וב לא יתרו. במאמץ שיכנעו אחרון התחננו בפניו: לכל הפחות ייכנס נא אל הצדיק רבי לוי יצחק. לזאת אינו היהודי.

"זכות גזולה נפלה בחלקך", ניגה הרבי לשכנעו. "כל הקהילה הגדולה תוכל בכוחך לקיים את המצווה החשובה". אך היהודי לאוון: בצונו לשוב לביתו ולעשות את החג במחיצת בניו משפחתו. כשראה הצדיק שדבר לא זזיוו מדעתו אמר לו: "אם תשאר כאן לחג הסוכות, אני מבטיח לך שתהיה אייתי במחיצתי בנין-ערך". להבטחה שכזו אי-לפי לרבר. הבטחה מפושטת להיות בנין- ערך יחד עם הצדיק רבי לוי-יצחק! היהודי נענה ליעסקא' ונשאר בעיר. מפה-לאוון: בערה הבשרוה, וכשהו עקן היהודי שכל השמה הלבבות היהודים המתחננים בלתי הממשמש ובא.

האיר פתילת ערבות, בלילה האחרון של החג. סר השוכן האורח לעבר הסוכה הצמודה לאכסניה בה השתכן. הוא היה במצב-רוח מרומם מאוד. הכבוד הגדול שבה לו מבני- העיר והמחשבה על-גן-העיר והרמטח לו סיפקו לו ידי והותרו סיבות להיות שמה. בלב גוש שפחה עמד להיכנס לסוכה ולקיים את מצוות הישיבה בסוכה. הפתעה מאוד לא נעימה ציפתה לו. בנימוס אך בתקיפות הסביר לו מארחו, כי הכול הוא יכול לתת לו, רק לא לשבת בסוכה. היהודי סוכה. "מה זאת אומרת?!", תמה, "אין רוצה לקיים את מצוות סוכה". אך המארח כשהו: אין רוצה לאפשר לו את המצוה לסוכה.

"מארח מודר", חשב האורח בליבו ופנה לבית השכן. חשב לבקש מהשנינים האורח בסוכתם. למרבה פליאה, גם משפחה זו סרבה לפתוח בפניו את דלת סוכתה. תוצאות דומות היושית להדמנת הגוברת גם אצל יתר השכנים. אט-אט החל היהודי להבין שאין אלו סתם מקרים. הרבי, כך שמסבר, ציווה על בני הקהילה שלא יכניסוהו בשום פנים ואופן לסוכה. אך מרוד הוציא הוראה מודור כל-כך !? מיואט ומבולבל כיוון פעמייו לעבר בית הצדיק. "האם כך משלמים לי בעקר הטובה שעשיתי?!", קבל. "נענתיך בשלווה ושנאיתי כאן, במקום דו, במשך כל ימי החג במקום לשהות במחיצת בני משפחתי, על מנת לזכותכם במצווה, ואתם מונעים ממני מצווה חשובה לא פחות. מצוות ישיבה בסוכה?!"

"זהו הדין", מרגיעו הרבי. "אם אין ארבעת המינים - אין מברכים עליו. אם אין סוכה, פטורים הם מן החיוב לשבת בה". "אין סוכה?!", דבריו הרבי הקפיצו את האיש. "הרי בעיר אלפי

"מה אפשר לעשות?!", נענה הרבי בארישות מעושה.

"רבי", דעק האיש בעינינים דומעות, "אנא רחם עלי ותן לי לשבת בסוכה. אני מוכן לתת את כל הוני כדי לא להפסיד את המצווה". "אם וותרתי על ההבטחה שתתתי לך, כדבר חלקך בנין-ערך, אתן לך מיו לשבת בסוכה", אמר הצדיק בקול שלוו ומתון. היהודי האורח קפא על עמדו כשהוא נבוך. מלחמה פנימית קשה התלקחה בליבו. האם יוותר על ההבטחה הנפלאה רק כדי לקיים מצוות סוכה? ואולי כדאי לשלם את המחיר הגבוה, לוותר על הסוכה, כדי לזכות בנין ערך?

והוא החליט. "רבי" - אמר בקול בוטח ונחוש. "אני מוותר על הבטחתך. מה בעע לי בנין-ערך אם אניני יכול להיות כיהודי ולקיים את מצוות סוכה ככל עמנו בני- ישראל. אבל הנה לי לקיים את מצוות

חיךך לבבי ורח על פניו של הרבי. "הנך מוזמן לסעוד עמנו בסוכה.

ורעשיו אינו ומבטחך": מקומן ערן שמואל ר"י. עמי במחיצתי. לא רציתי שתזכה בנין-ערך רק בזכות חושך המסחרי, ובכך יתא משט תרמיית כאילו זכית בכך בערפת מה, רציתי שתזכה בו לגמרי בזכות, ורשתהיה רצוי לך, ועכשיו, כשהסוכת מסירות-נפש על קיום מצווה, הינך ראוי באמת להיות עמי במחיצתי בנין-ערך!"

יצא לאור הספר

חקירות הלכתיות

מועדים

ובו שזורים גם פנינים ודברי חפץ

ממרן הגאון רבי חיים פינחס

שיינברג צוק"ל

מאת

הג"ר אלחנן פרץ שליט"א

להשג - 05276484279

הנושאים הנאים

נח- מיתת בן נח, באדם דמו ישפך (ט, ו),

סנהדרין ניו ב.י.

לך לך - **עניני קיבור רחוקים**, ואת הנפש אשר

עשו בחזן (יב,ט), סנהדרין צ"ט ב.י.

ויראו - **אנוס ושוגג בעבירה**, בתם לבני ובנקיון

כפי עשיתי זאת (כ,ח).

חיי שרה - **שטר ממנה**, ויתן לו את כל אשר לו

(כד, ו), שטר ממנה הראה להם (רש"י).

תולדות הפסקה

ויצא - **גונב ומזיק דבר אלוהים**, ותגנוב רחל את

התרפים אשר לאביה (א"ט, יא), להפריש את אביה

משיי' ותכבוהה (רש"י).

וישלח - **הליכה במקום סכנה**, קטונתי מכל

החטאים (כב,יא), א"י יעמוד אדם במקום סכנה,

שבת לייב א.י.

וישב - **זמן הדלקת נר חנוכה**, ענינא דיומא

מקץ- הפסקה

